A Kiss Lajos-díj 2026. évi nyertese: dr. Kovács Éva

RÁCZ ANITA
Debreceni Egyetem, Debrecen

Absztrakt

A Kiss Lajos-díj fiatal névkutatóknak adományozható rangos elismerés, melyet 2006 óta, kétévente adnak át. A 2026. évi díjazott dr. Kovács Éva, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének egyetemi adjunktusa. A díjat a magyar névtörténeti kutatásokhoz való hozzájárulásáért, különösen a helynevekkel kapcsolatos munkássága elismeréseként kapta.

Kulcsszavak: Kiss Lajos-díj, Kovács Éva, magyar helynevek, történeti helynévkutatás, névkutatók

Winner of the 2026 Kiss Lajos Prize: Dr Éva Kovács

ANITA RÁCZ

The Lajos Kiss Prize, awarded every two years since 2006, is considered to be a highly prestigious award for young onomasticians. The 2026 winner of the prize is Dr Éva Kovács, senior lecturer at the Institute of Hungarian Linguistics of the University of Debrecen. She was given this award for her contribution to Hungarian Historical Onomastics, especially for her research on place names.

Keywords: Kiss Lajos Prize, Éva Kovács, Hungarian place names, historical toponomastics, onomasticians

***

2026. június 2-án tizenegyedik alkalommal került sor a Kiss Lajos-díj átadására. A díjat a kuratórium (dr. Rácz Anita elnök, dr. Hoffmann István, dr. Tóth Valéria, dr. Orosz László és dr. Solymosi László tagok) egyhangú döntéssel dr. Kovács Évának, a Debreceni Egyetem adjunktusának ítélte oda, az alábbi indoklással.

Kovács Éva 1984. július 23-án született.[1] 2007-ben a Debreceni Egyetemen szerzett magyar nyelv és irodalom – történelem szakos, 2013-ban pedig a Károli Gáspár Református Egyetemen magyar mint idegen nyelv tanár szakos diplomát. 2007-ben a Debreceni Egyetem Nyelvtudományok Doktori Iskolájában a magyar nyelvészeti alprogram hallgatója lett. 2013-ban védte meg A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás című doktori értekezését és szerzett általa PhD-fokozatot.

[1] A Kiss Lajos-díjat 40 év alatti kutatók kaphatják meg, az életkornál a nők esetében azonban 3 év beszámításával figyelembe vesszük a gyermekgondozásra fordított időt is.

A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén folyó pályázati programok keretében dolgozott tudományos segédmunkatársként 2007 szeptembere és 2008 augusztusa, illetve 2011 júliusa és 2012 júniusa között. 2012–2013 között doktorjelölti ösztöndíjas. A 2013-ban indult MTA–DE (később HUN-REN–DE) Magyar Nyelv- és Névtörténeti Kutatócsoportnak egy éven át ugyancsak tudományos segédmunkatársa, majd 2014 áprilisa és 2024 decembere között tudományos munkatársa volt. A Magyar Nyelvtudományi Tanszék munkájában 2009–2010 között egyetemi tanársegédként, 2023-tól egyetemi adjunktusként vesz részt.

Fő kutatási területe a magyar nyelvtörténet és a történeti helynévkutatás. Saját kutatómunkája mellett a kezdetektől részt vállalt a Magyar Nyelvtudományi Tanszéken folyó névtani programokban is, így a Korai magyar helynévszótár című sorozat feladataiban, illetve a Magyar Digitális Helynévtár korai helynévtári moduljának a kialakításában. Jelenleg az MTA által támogatott, a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke által koordinált Magyar Nemzeti Helynévtár Program munkálatainak is aktív résztvevője.

Kutatói tevékenysége mellett oktatói munkát is folytat, az egyes egyetemi képzési formákban tizenöt különböző tantárgyat tanított. Eddigi tudományos pályájának sikerességét mutatja két rangos elismerés: 2017-ben elnyerte a Nemzeti Tehetség Program Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíjat, illetve ugyanebben az évben a Debreceni Egyetem Petőfi S. János Publikációs Díját is megkapta.

Kovács Éva tudományos kutatói munkája a kezdetektől a magyar helynévtörténet témakörében zajlik. Már hallgatóként, az ómagyar kori Bihar vármegye vízneveivel foglalkozó szakdolgozatában, de kutatóként a legkorábbi, 2008-tól rendszeresen megjelenő írásaiban is a régi helynevek kérdéseivel foglalkozott. Az ómagyar kori víznevek vizsgálata után érdeklődése a Tihanyi összeírás felé fordult. Tanulmányok sorában foglalkozott az oklevélben szereplő birtokok leírásával: nyelvtörténeti elemzéseiben olvashatunk a *Gamás* nevű birtokról és az ahhoz tartozó helynevekről, s külön tanulmányokat szentelt az *Ozoufeu, Cuest, Eurmenes* és *Zeleus,* majd a *Gyóta* szórványoknak. Emellett korai munkáiban speciális nyelvtörténeti szempontot érvényesítve a Tihanyi összeírás filológiai kérdéseiről is értekezett, de nagyobb összefüggéseket feltáró, átfogó szempontú elemzések is születtek a tollából, például a Helynévrendszerek sajátosságainak vizsgálata Árpád-kori oklevelekben címet viselő tanulmánya.

2013-ban megvédett doktori disszertációja, a Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás a tihanyi apátság 1211. évi birtokösszeírásában található valamennyi magyar nyelvű helynévi szórvány nyelv- és névtörténeti elemzését végezte el. Dolgozatával a magyar nyelvtörténeti kutatások azon újabb vonulatához csatlakozott, amely a jelentős korai okleveleink sokszempontú, alapos (újra)feldolgozását célozta meg egy modern módszertani eljárás, a történeti helynév-rekonstrukció alkalmazásával. A disszertációt előkészítő tanulmányaiban is nagy hangsúlyt kapott a nyelvi adatok történeti-etimológiai elemzése, s kiemelt vizsgálati szempontja volt a helynevek lokalizációja is, amely az etnikai rekonstrukció területi vonatkozásai miatt is fontos szereppel bír. A komplex elemzés során megvizsgálta az összeírás más forrásokkal, elsősorban az 1055-ös Tihanyi alapítólevéllel mutatkozó kapcsolatait. Mindemellett figyelmet fordított a magyar szórványok és a latin nyelvű szöveg viszonyára, amellyel a korábbi nyelvtörténeti kutatások kevésbé foglalkoztak. A Tihanyi összeírás általa elvégzett nyelv- és névtörténeti elemzésének eredménye egy jelentős összefoglaló monográfia formájában látott napvilágot 2015-ben. Ez a kötet azoknak a nyelvemlékmonográfiáknak a sorába illeszkedik, amelyek egy-egy korai (az Árpád-korból való) oklevél teljes körű nyelv- és névtörténeti feldolgozását végzik el.

Ugyancsak komplex elemzési szempontokat figyelembe véve tárta fel egy újabb korai, a 11. századból való oklevél, az 1067/1267-es datálású interpolált Százdi alapítólevél helynévtörténeti forrásértékét. Első, e forráshoz kapcsolódó írásában az oklevél latin szövegének és magyar nyelvű helynévi szórványainak a nyelvi kapcsolatát vizsgálta meg. Az efféle vizsgálatok jelentősége egyfelől abban áll, hogy bizonyítja a korábban a bizonytalan kronológiai státusuk miatt nyelvtörténeti szempontból elhanyagolható jelentőségűnek tartott interpolált oklevelek valós értékét. E kérdést az alapítólevél nyelv- és névtörténeti forrásértékére vonatkozóan önálló tanulmányokban is körüljárta; ezekben a Szőke Melinda által a garamszentbenedeki apátság alapítólevelének vizsgálata során e nyelvemlékcsoportra kidolgozott új módszertani keretet alkalmazta. Másfelől e munkái az oklevelek latin nyelvhasználatának bemutatása mellett a magyar nyelvű szórványok morfológiai jellemzőinek feltárásához, az írásbeli formák mögött húzódó korabeli beszélt nyelvi alakok megismeréséhez is hozzájárulhatnak. 2018-ban e vizsgálatok eredményeként látott napvilágot A Százdi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás című monográfiája. A monográfia az oklevél szórványainak vizsgálata mellett elemzi a magyar nyelvű szórványok latin szövegbe illesztését, elvégzi a helynévi szórványok lokalizálását, és mindezek alapján általános névrendszertani tanulságokkal is szolgál.

A korai ómagyar kor helyneveinek egyik jellemző, nagyszámú elnevezést magába foglaló névrétege a természeti környezetre utaló szemantikai tartalmú településnevek típusa, amelynek vizsgálata az utóbbi időkig elhanyagolt területe volt a nyelvtörténeti kutatásoknak. Kovács Éva munkásságában azonban ez újra meg újra visszatérő kutatási téma: több tanulmánya foglalkozik e névcsoport nyelvi sajátosságainak feltárásával, a kronológiai jellemzőik, szerkezeti sajátosságaik, lexikális felépítésük bemutatásával (pl. vizek, növények és kiemelkedések neveinek előfordulása a településnevekben), illetve a bennük megmutatkozó nyelvi változások felfejtésével. E témában közel áll egy összefoglaló monográfia elkészítéséhez.

Kovács Éva tudományos teljesítményét jól mutatja, hogy publikációs jegyzéke az MTMT adatbázisa szerint 49 tudományos közleményt tartalmaz, írásai rangos fórumokon jelennek meg. Hazai és nemzetközi konferenciákon 38 alkalommal szerepelt előadással. Tudományos munkásságának hatását jelzi a munkáira történt 224 független hivatkozás.

A fentieket figyelembe véve és mérlegelve a Kiss Lajos-díj kuratóriuma úgy döntött, hogy 2026-ban e tudományos díjat az eddigiekben végzett tudományos munkája elismeréseként dr. Kovács Évának ítéli oda.

***

RÁCZ ANITA
egyetemi docens; Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Debrecen
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9917-6625, e-mail: racz.anita@arts.unideb.hu